

supported by a **Marie Curie
FP7 Integration Grant**
(PCIG13-GA-2013 631599)

Narratívák a *status quo* hitközségekről

Schweitzer-lectures, 2017. február 14.

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>

biro . tamas @ btk . elte . hu

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

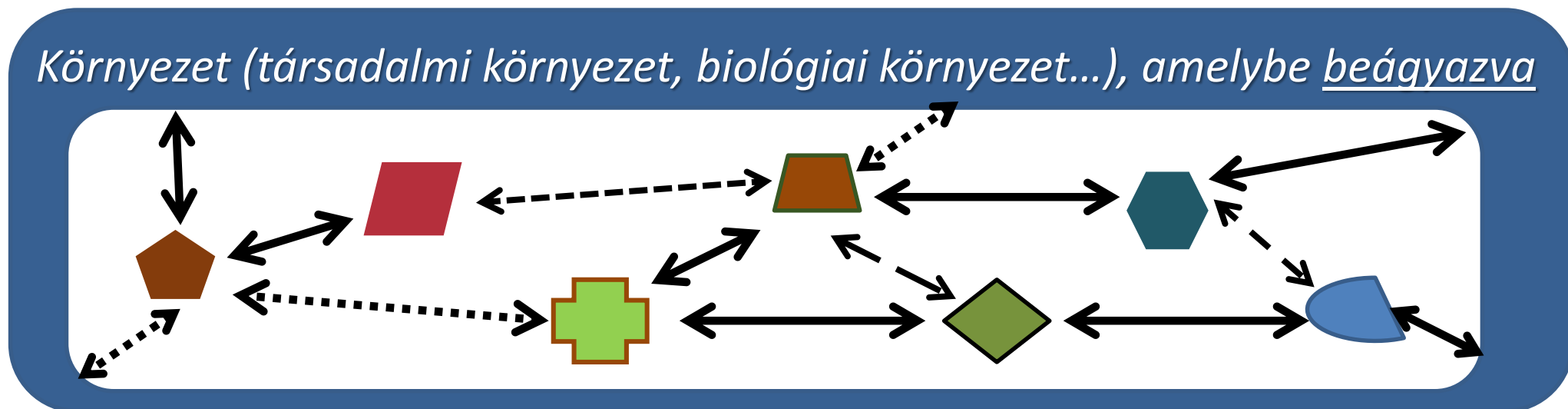
Status quo ante:

„Egy különleges magyarországi zsidó közösség”

- SCHWEITER JÓZSEF, 'Egy különleges magyarországi zsidó közösség, a status quo ante'. In: *idem* (szerk), „Új idea, új cél keresésére szorítanak bennünket.” *Tanulmányok a zsidó történetírásról* (Budapest: Universitas Kiadó–Judaica Alapítvány, 2005, pp. 134–141).
- Az 1868-69-es kongresszus után **a nem-csatlakozók** „megmaradt[ak] abban a jogállapotban, amelyben az egyetemes gyűlés előtt a hazai hitközségek voltak”.
- 1927-ben szintén országos szervezetbe szerveződtek.

A vallás mint komplex rendszer

- **Gondolati elemek:** fogalmak, *narratívák*, előírások, *világkép*, etikai **normák**, stb.
- **Vallásgyakorlat:** **rítusok**, **kötelező** és **tiltott** cselekvések, megváltozott tudatállapotok...
- **Fizikai valóság:** **szakrális tárgyak**, szakrális épületek, zene, képzőművészet...
- **Intézmények:** közösségek, egyházi szervezet, *vallási specialisták* ...
- ... + külső társadalmi, politikai, gazdasági **környezet / kontextus**

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Status quo ante:

„Egy különleges magyarországi zsidó közösség”

- „Gyakorlatilag a status quo elven alapuló hitközség inkább az ortodoxia, semmint a neológia rítusát és vallásos gyakorlatát követte. Nem fogadta el ugyanakkor sem az ortodox rigorozitást, sem pedig a neológ liberalizmust. A helyzet összetettségét azonban jól példázza a pécsi hitközség esete is, hiszen a neológia szellemi és rituális hagyományait követő közösség egészen 1923-ig status quo alapon működött.”

- „talán mondhatni, hogy egy 'liberálisabb' ortodox álláspont”

(SCHWEITZER, 2005:135)

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Status quo ante:

„Egy különleges magyarországi zsidó közösség”

- „Gyakorlatilag a status quo elven alapuló hitközség inkább az ortodoxia, semmint a neológia rítusát és vallásos gyakorlatát követte. Nem fogadta el ugyanakkor sem az ortodox rigorozitást, sem pedig a neológ liberalizmust. A helyzet összetettségét azonban jól példázza a pécsi hitközség esete is, hiszen a neológia szellemi és rituális hagyományait követő közösség egészen 1923-ig status quo alapon működött.”

- „talán mondhatni, hogy egy ’liberálisabb’ ortodox álláspont”

(SCHWEITZER, 2005:135)

A status quo ante mint [enyhe] ortodoxia

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Status quo ante:

„Egy különleges magyarországi zsidó közösség”

- „a kongresszust követő időszakban ezek a status quo gyülekezetek végül is megítélésünk szerint **a testvérharc elkerülése végett** választották a nem-csatlakozás álláspontját, míg vallási tekintetben lényegileg közelebb álltak az ortodox rítushoz”
- „[Lichtenstein] álláspontja az volt, hogy a status quo irányzat eredetileg az ortodoxokkal tartott. Miután azonban – Lichtenstein rabbi szerint – **átálltak a hittagadónak minősülő neológok oldalára**, bár status quonak nevezik magukat – a megítélésük ugyanolyan, mint a neológoké. **Nyilvánvaló, hogy a szélsőséges rabbi álláspontja nem felelt meg a tényeknek.**”

(SCHWEITZER, 2005:137)

Biró T.: „Narratívák a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Két narratíva

Ortodox nézőpont

- A neológok szakadárok, mert elhagyták a Tóra útját.
- A status quok követik a Tóra útját, de nem csatlakoztak a „Tóra és a hit hadseregéhez”.

Neológ nézőpont

- Az ortodoxok szakadárok, mert 1869-ben kivonultak a kongresszusról, majd 1871-ben alternatív országos szervezetet hoznak létre.
- A status quok ortodox életvitelűek, és nem támogatják az egységes országos szervezetet sem, de legalább elutasítják a „testvérharcot”.

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Jakov Katz

Mose Schick (1807–1879) és az ortodoxia álláspontjáról

„Bár Máhárám Schick állásfoglalása csupán a kassai helyi eseményekre adott válasz volt, később a szerveződő ortodoxia manifesztumává vált. (...) Kezdetben (...) azt hitték, hogy a hatóságok felszólítják majd a hitközségeket, válasszanak a két szervezet [a kongresszusi és az ortodox – BT] között. Amikor ez a reményük szertefoszlott, az ortodoxok a hatósági kényszer helyett az erkölcsi-vallási nyomás eszközéhez folyamodtak. (...) **a csatlakozás már vallási kötelességgé vált minden magát konzervatívnak valló közösség számára.** Máhárám Schick támogatta ezt az elgondolást, és a vallási irodalom segítségével igyekezett halahikus tekintélyt kölcsönözni neki. Nem tudni, szándékosan-e vagy sem, mindenesetre ezzel elősegítette egy újabb irányzat megerősödését, mely szerint **nem viselkedése vagy felfogása alapján tartozik az egyén, illetve a közösség a konzervatív vagy az újító táborba, hanem az alapján, hogy melyik szervezethez tartozik.** Ez az új gondolata kongresszusi időszak magyarországi eseményeinek melléktermékeként született, és nemzedékeken át meghatározta a zsidó közélet arculatát.”

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Jakov Katz

a status quo ante szomorú sorsáról

- „(...) a status quo hitközségek tagjainak csak fájdalmat okozott a szétválás, ami a történelem iróniája, hiszen nem is vettek részt benne, és megmaradtak ugyanabban a helyzetben, amiben korábban voltak. Mostanára csekély (mintegy tizenkét százaléknyi), a két nagy tömb közé ékelődött kisebbséggé váltak.”
- „amikor az ortodoxok kihirdették a kongresszuson, hogy a hitközség határozott nyilatkozata a Sulhán Áruh tiszteletben tartásáról az ortodoxia jele, a status quo hitközségek is igyekeztek ezt hirdetni. (...) a kongresszus után az ortodoxok újabb feltételt szabtak, vagyis követelték, hogy a hitközségek csatlakozzanak az ő szervezetükhöz, ennek a követelésnek azonban a status quo közösségek nem voltak hajlandók vagy nem voltak képesek eleget tenni. Így történt, hogy ezeket a hitközségeket azok is kiközösítették, akikkel vallási szempontból azonosultak.”

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Jakov Katz

a status quo ante szomorú sorsáról

„azt halljuk magától Máhárám Schiktől, hogy (...) [a]lkalmatlanná nyilvánításuk abból fakad, hogy nem veszik észre a megszülető újat, és nem értik, hogy az országos szervezet nélkül közösségeik lezülленek, ahogy az már olyan hitközségekkel is megtörtént, melyek 'teli voltak Tórával és istenfélelemmel'. Ez a prófécia, ha nem teljesedett is be egészen, nem bizonyult hamisnak. Idővel kiderült, hogy az elszigetelt status quo hitközségek csak nehezen képesek megőrizni vallási színvonalukat. Ennek következtében egy részük visszatért az ortodoxokhoz, mások pedig az ellenkező irányba léptek tovább és a szeminárium konzervatívabb diákjai közül választottak rabbit. Mindenesetre a részben beteljesedett jóslat önmagát valósította meg, hiszen a status quo elszigetelődését a prófécia atyja, Máhárám Schick által vezetett, az ortodox politikát formáló rabbik szubjektív nézőpontja okozta.”

Frojimovics Kinga a status quo ante felbomlásáról

(Az 1898 és az 1917 közötti időszak kapcsán)

- „(...) a kongresszust követően az 'arany középutat' választó status quo ante irányzat az idő múlásával egyre nehezebb helyzetbe került. A vallási szokásai, istentiszteleti rendje tekintetében inkább az orthodoxiához közelítő, tagjai akkulturációs fokát, a környező keresztény társadalomban való aktív részvételük mértékét illetően viszont inkább a neológia felé hajló irányzat, amely a két, egymással élesen szembenálló táborközé szorulva nem tudott igazán megerősödni, egyre inkább elvesztette pozícióit. A kongresszust követően az évek előrehaladtával több status quo ante hitközség hagyott fel semlegességi politikájával, és csatlakozott az orthodoxiához vagy a neológiához.”

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Makro és mikro szintű narratívák

Makroszkópikus nézőpont

- A status quo egyetlen egységes irányzat
- A kongresszus utáni években (1869-72) jelent meg
- Úgy, hogy egy-egy hitközség nem csatlakozott egyik országos szervezethez sem
- Országos szintű jelenséget vizsgálunk

Mikroszkópikus nézőpont

- A status quo hitközségenként eltérő formákat vehet fel:
- Status quo hitközségek különböző korokban jelentek meg
- Különböző okokból kifolyólag
- Hitközségenként kell a status quo történetét vizsgálni.

Biró T.: „Narratívák
a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Jakov Katz a kassai ortodoxiából kiszakadó *Adat Salom* hitközségről

- „Az új hitközség neve Adat Salom (Béke Gyülekezete) volt, nem pedig 'status quo': tagjai minden valószínűség szerint ezzel is érzékeltetni kívánták, hogy nem az országos szervezetektől való elhatárolódás a céljuk, hanem a helyi körülményekhez alkalmazkodnak. Úgy érezték, ők legalább annyira hűségesek a zsidóság ősi hagyományaihoz, mint az a többség, amelyből kiváltak.” (p. 276)
- „A [neológ és ortodox melletti – BT] harmadik hitközség [az Adat Salom – BT], melyet egy idő után kifejezetten status quo hitközségnek neveztek, továbbra is fennállt (...)” (p. 279)

Biró T.: „Narratívák a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Makro és mikro szintű narratívák

Makroszkópikus nézőpont

- A status quo egyetlen egységes irányzat
- A kongresszus utáni években (1869-72) jelent meg
- Úgy, hogy egy-egy hitközség nem csatlakozott egyik országos szervezethez sem
- Országos szintű jelenséget vizsgálunk

Mikroszkópikus nézőpont

- A status quo hitközségenként eltérő formákat vehet fel:
- Status quo hitközségek különböző korokban jelentek meg
- Különböző okokból kifolyólag
- Hitközségenként kell a status quo történetét vizsgálni.

Biró T.: „Narratívák a status quo-ról”
Schweitzer-lectures,
2017. február 14.

Két narratíva a 21. század hitközségei számára

Mérsékelt ortodoxia

- A hagyományhoz való ragaszkodás kombinálható a modernitással
- „Emberarcú ortodoxia”

Hagyományos neológia

- A status quo és a neológia egymással komplementer disztribúcióban...
- ... és oppozícióban az ortodoxiával.

supported by a **Marie Curie
FP7 Integration Grant**
(PCIG13-GA-2013 631599)

Köszönöm a figyelmet!

*This research was supported by a **Marie Curie FP7 Integration Grant**
(PCIG13-GA-2013 631599) awarded within the
7th European Union Framework Programme.*

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>

biro . tamas @ btk . elte . hu